

CURIERUL CREȘTIN

ORGAN OFICIAL AL EPARHIEI DE CLUJ-GHERLA, CU UN ADAOS NEOFICIAL

Abonamentul pe un an 200 Lei. — Apare de 2 ori pe lună. — Inserțiuni se primesc după invoială

PARTEA OFICIALĂ

Conferința Cardinalului Tisserant despre România și Biserica noastră

L'osservatore Romano, semi-oficiosul Sfântului Scaun, în numărul său din 4 Aprilie 1938, publică conferința Eminenței Sale Cardinalului Eugeniu Tisserant, despre România și Români Uniți, ținută Duminică în 3 Aprilie trecut, sub auspiciile Asociației Catolice Italiene pentru Răsăritul Creștin.

Faptul că purpuratul conferențiar este Secretarul Sfintei Congregații pentru Biserica Orientală și că este un mare savant cunoscător al situației religioase din Orient, unde în decursul războiului mondial și-a servit Patria pe lângă Marele Cuartier General și unde, prin aprofundate studii, s'a specializat în problemele religioase ale Orientului, a făcut ca la conferința sa să asiste tot ceea ce Roma eternă are mai ales: prinți ai Bisericii, Arhiepiscopi, Patrișiatul Roman, membrii din Corpul Diplomatic acreditat pe lângă Sf. Scaun, Conducători de ordine religioase și un foarte numeros public.

Această strălucită conferință, care ne-a prezentat Țara noastră scumpă și biserica sufletelor noastre publicului din Roma obârșiilor neamului românesc, ne-a adus un deosebit serviciu, făcându-ne mai cunoscuți acolo unde suntem atât de iubiți, dar și o deosebită bucurie, întrucât din nou am avut ocazia să ne convingem de sentimentele atât de nobile ale Cardinalului Tisserant și pline de dragoste

pentru noi uniții și pentru glia românească.

Când în vara trecută, împins de dorința vie de a ne cunoaște acasă la noi, ne asigura de toată solitudinea Sa, eram siguri că prin rara Sa nobleță franceză ce-l caracterizează, nu ne va uita.

Această conferință ne este o nouă dovadă despre atașamentul Său față de tot ceia ce e românesc. Și aceasta în momente internaționale grele.

Aceluia, care în viața de până azi, era totdeauna călăuzit numai de marele principiu al dragostei creștine, al dragostei ideale, toți Români, dar mai ales noi uniții îi suntem profund recunoscători prin această nouă dovadă a dragostei Sale față de noi prin fapte vii.

Numele României

Nu sunt încă șasezeci de ani de când cuvântul România a fost recunoscut în congresul din Berlin ca nume oficial al unui Stat independent și totuși e un nume vechiu și destul de glorios. Încă pe timpul S. Augustin exista cuvântul România în înțelesul de ținut unde stăpânesc vulturii Romei, înțeles admis și astăzi în limba italiană. Curând însă, sub numele de România se înțelegea numai imperiul roman de

Răsărit pe care astăzi îl numim mai cu seamă bizantin, având capitală Constantinopolul, Noua Romă. Așa trebuie înțeles cuvântul România în textele medievale din Apus; pentru Arabi imperiul bizantin e *Bilad ar-Rum*, țara Romanilor; Turcii însemnau *Rumeyli* tot ce atârna de *Vasilevas*, sau tot ce se găsea la Vest de Bosfor.

Înțelesul istoric al cuvântului România dăinuie cu atâta trăinicie, încât într'o enciclopedie istorico-geografică tipărită în 1858 cu el se definește „partea europeană a imperiului otoman” cu timida indicație că el se întrebuințează pentru a arăta țara Romanilor. Atâta e de mare înrăurirea geografiei politice asupra nomenclaturii, încât se prefera un fapt istoric de mult încheiat unui însemnat fapt etnic! Fiindcă Românii n'au încetat a se proclama Romani, e mirare că pământul locuit de ei a fost cunoscut atâta timp sub alt nume decât acela de România.

Romanii și barbarii

Când împăratul Traian după două grele războaie împotriva lui Decebal și-a dus trupele până la râul Siret, hotărî să asigure apărarea noului hotar așezând în țara Dacilor un însemnat număr de legionari. Totuși aceștia, deși Romani față de Barbarii de pe celălalt țărmure nu erau născuți la Roma, nici măcar în Italia; ne dăm bine seama de aceasta astăzi când atâtea monumente funerare ne-au păstrat numele lor sau al urmașilor lor. Cercetând a ceste nume, rezultă cu siguranță că trupele lui Traian, în acele ținuturi, erau compuse în partea cea mai mare din Răsăriteni, de fel din Asia-Mică și din Siria. Cu toate acestea erau Romani, pentru că dela Roma aveau legile, civilizația, limba.

Și Romani au rămas, deși curând despărțiți de imperiu, când anume în 270 hărțuierile cu Goții sili pe Aurelian să-și retragă dincolo de Dunăre trupele și judecătorii, lăsând pe pământ-

ul cucerit atât de anevoie pe urmașii legionarilor din 106, acum legați de glie. Coloniștii romani curând se găsiră nu numai împrejmuiți, ci copleșiți de popoare de rasă ariană sau de rasă uralo-altaică, ale căror năvăliri urmară repede: Goți, Vandali, Huni, Bulgari, Pecenegi, Slavi. Ingrămădiți în mare parte în zona deluroasă și păduroasă a celor două versante ale Carpaților urmașii ostașilor lui Traian aproape totdeauna au fost sub alte stăpâniri politice și până în zilele noastre n'au fost uniți sub o singură și centrală stăpânire.

Graiul românesc

Această împrejurare face și mai extraordinară păstrarea unei limbi unice, și minunea e cu atât mai mare cu cât ne gândim că ostașii cuceritori în țara lor de baștină vorbiră mai mult limba grecească, învățând latineasca numai după înregimentarea lor în armata împărătească.

Originile graiului românesc au fost studiate de mulți filologi; toți spun că temelia lui nu e limba latinească vulgară, ca la alte limbi romanice, ci limba militară, și aduc felurite dovezi, dintre care va ajunge să arătăm faptul că *bătrân* dela latinescul *veteranus* se întrebuințează mai cu seamă pentru oameni și ființe vii, pe când *vechiu* dela latinescul *vetulus* se folosește în deosebi la cele neînsuflețite, nu ca în celelalte limbi romanice.

La mărturia limbei asupra obârșiei romane a Romanilor, și la faptul că prin tradiție au păstrat conștiința dreptului lor de a se numi Romani, se adaugă faptul că înseși popoarele vecine i-au privit așa. Lucrul nu e lămurit, fiindcă între numirea ungurească a Valahilor (Oláh) și aceea de Romani nu se vede numai decât o legătură. Dar etimologia cuvântului Valah nu e îndoelnică: e cuvânt germanic, corespunzător latinescului *Gallus*, egal cu Welsch, Walloni ș. a., întrebuințat nu la Galli ca popor, ci la toate popu-

lațiile romanizate pe care Germanii le găsiră la hotarele împărăției, ca de pildă la populațiile Gallo-romane de pe malul apusean al Rinului, cari absorbiră o însemnată parte de seminții germanice, ca pe acelea ale Francilor. Numele de Valah, dela Germani, Goți sau alții a trecut la Slavi și ca dovadă că aceștia nu știau bine înțelesul original avem faptul că și astăzi Polonii numesc Italia *Wlochy*.

Recunoscuți deci ca Romani sub îndoitul nume de Români și de Valahi, urmașii coloniștilor lui Traian ne dau o însemnată învățătură, dovedind cu continuitatea lor puțin obișnuită în păstrarea tradițiilor strămoșești puternica pecete a Romei. Sunt multe popoare ce și-au ținut graiul, chiar fără neartărnare politică, dar e un fapt extraordinar și poate unic ca un graiu învățat să aibă atâta trăinicie, în împrejurări așa de neprielnice, și anevoie s'ar găsi o desmințire mai categorică a teoriei lui Gobineau și a rasiștilor, cari spun că stăpânesc urmările continuității fiziologice. În speță la Români, oricare ar fi proporția sângelui dac unit cu cel roman, știm că nici la aceștia nu era o rasă omogenă. Minunata trăinicie a neamului românesc se datorește în întregime împărtășirii din civilizația Romei. E o foarte mare încurajare pentru cei ce cred în întăetatea spiritului asupra materiei.

Inceputurile creștinismului

N'am de gând să vă înfățișez soarta creștinismului la Români. Invățătura creștină străbătu în Dacia îndată după cucerire, dacă nu va fi fost adusă de înșiși cuceritorii, de fel din țări unde creștinismul era foarte răspândit încă la sfârșitul veacului întâiu. Și e o ciudată coincidență că cei mai nemijlociți vrășmași ai coloniștilor romani, Goții, primiseră și ei creștinismul din Asia Mică, prin sclavi și prizonieri de războiu originari din Capadochia. Ar fi însă lucru zadarnic să filosofăm asupra acestui fapt pentru a trage con-

cluzii privitoare la ritul urmat de cei dintâi creștini din România de astăzi, cum au încercat diferiți polemisti, fiindcă înainte de veacul al patrulea nu se cristalizară formele caracteristice ale riturilor patriarhale, și chiar la Roma mai bine de un veac se rugau grecește. Dacă nu se vor găsi monumente scrise, va trebui să renunțăm a cerceta în ce limbă și cu ce formule se rugară întâii creștini ai Daciei. E însă mai presus de îndoială că provinciile ei bisericesti făceau parte din Iliricul răsăritean și, ca atari, erau sub ascultarea Papii, ca patriarh al Apusului, deși ținutul Mesiei și Daciei atârna de imperiul roman de Răsărit. Trecerea bisericilor românești sub ascultarea Constantinopolului se întâplă numai după creștinarea Bulgarilor, și când stăpânirea acestora se întindea până la hotarul de miazăzi al Moraviei. Faptul ce rezultă din istoria generală a acelei părți din Europa e întărit și prin aceea, că limba bisericească a Românilor e alcătuită din cuvinte latine și slave; terminii grecești n'au intrat direct.

Ruptura Bisericească

Trecute de curând la Patriarhatul din Constantinopol când acesta se rupse definitiv din unitatea romană, eparhiile române se găsiră firește târite în schisma lui Mihail Cerulariu și toate rămaseră sub ascultarea Fanarului până în anii din urmă ai veacului al XVII-lea. Pentru ce se întâplă atunci o schimbare? În veacul de mijloc nu lipsiră din România misionarii latini, dornici să pricinuiască restatornicirea unității catolice. Și le fu cu puțință să-și păstreze mănăstirile și episcopiile chiar dincolo de Carpați, cu toată stăpânirea Tătarilor, izbutind să convertească la catolicism pe Cumanii rămași păgâni în mijlocul atâtor popoare creștine. E adevărat totuși că în 1439 mitropolitul Moldovei Damian iscăli la Florența actul de unire. Dar gestul lui n'avu urmări: el era Grec și fără nici o înrăurire personală asupra unui

popor și cler care erau de alt neam și de altă limbă. Veni apoi stăpânirea turcească și ca în toate țările Islamului schimbările de biserică sau de credință deveniră mai anevoioase decât oricând, fiindcă pricinuiau schimbări politice. Numai când Leopold I. liberă în 1688 Transilvania, alipindu-o în 1690 țărilor sale ereditare, fu cu puțință gândul unirii, mai cu seamă când împăratul făgădui supușilor săi români, primind credința Romei, că vor avea aceleași drepturi ca și ceilalți catolici.

Poporul și clerul de jos erau atunci gata să primească chemarea, fiind scârbiți de înalții membri ai ierarhiei eclesiastice. Aceștia erau, în mare parte, streini de țară. Potrivit unui sistem întrebuintat de Fanar până în zilele noastre, vedem episcopi și patriarhi de limbă grecească stăpânind biserici de limbă arabă în Egipt și în vechiul imperiu otoman, așa și mitropoliții și episcopii României erau adeseori Greci ori Slavi, în Transilvania mai cu seamă Sârbi. Acești chiriarihi slavi ai eparhiilor române întrebuintează limba paleoslavă ca limbă bisericască până în v. al XVII spre marea pagubă religioasă a credincioșilor cari nu știau această limbă, precum n'o cunoșteau nici mulți preoți, deși în biserica bizantină nimic nu se împotrivesc introducerii limbei poporului în slujbele bisericesti, pentru a înlocui predica, mai puțin obișnuită.

Calvinismul

Urgiți ca străini, ierarhii bisericii românești erau și mai mult când trecură la calvinism. Totdeauna înțelegem cu greu cum membri ai bisericii răsăritene ajung să se înțeleagă mai curând cu protestanții decât cu catolicii, fiindcă între credința Constantinopolului și a Romei nu sunt decât mici deosebiri în asemănare cu cele ce se află între credința unui Fotie și aceea a lui Calvin sau Luther, fără să mai vorbim de enormele deosebiri în practicile religioase cu privire la Prea Sfânta Euha-

ristie, la cinstea icoanelor, la cultul Prea Curatei Fecioare și al Sfinților. Înțelegerea ierarhilor români cu boierii calvini de neam unguresc se făcu, firește, din pricini politice, pentru că, fiind magnații aproape toți de religie reformată, era de mare interes să se dobândească sprijinul lor în dieta Transilvaniei unde ei erau în majoritate.

Înțelegerea se face totuși în obșteasca dorință de a se împotrivi Romei, potrivit cu năzuința unei mari părți din înaltul cler bizantin al acestui timp. Dar poporul nu era de părerea ierarhilor săi și, dacă din alipire față de preoții săi era de fapt de partea Bizanțului, își da seama cu toate acestea de primejdia pe care cochetarea cu protestanții o aducea credinței sale. Se folosisau în toată libertatea cărți protestante românești, în vreme ce cărți ortodoxe lipsiau în această limbă. Unirea cu Roma, precum dovedi lămurit în Senatul român din 17 Martie 1928, Exzellența Sa Preasfințitul Frențiu, se înfățișa pentru Românii din Transilvania ca o mântuire de calvinismul ce înăbușise conștiințele timp de un veac și jumătate.

Unirea cu Roma

Cucerirea militară a Austriei, făcută de soldați originari din toate părțile împărăției, începând dela 1690 și după aceea, îngădui Românilor să curoască mai bine catolicismul roman și să-i prețuiască universalitatea, urînd mai puțin o religie pe care până atunci o socoteau mai cu seamă ca fiind a Ungurilor și Nemților, rivalii lor în țară. Astfel repede se făcu o atmosferă de simpatie pentru ideea de unire, încât încă în 1697, adică la 5 ani după decretul liberator, mitropolitul Teofil Seremi putu să propună fruntașilor clerului său să primească credința Romei. Seremi, nefiind străin, ci născut în Teiuș-Alba și ținându-se prin familie de mica nobilime, simțea ca poporul său și-și da seama de folosul pe care unirea îl va aduce pentru viața reli-

gioasă a tuturor; dar împotrivirea protestantă era foarte puternică; el muri câteva zile după sinodul dela Alba-Iulia și autoritățile austriace aflară că a fost înveninat. Urmașul său, și el român de viță, fu ales sub înrăurirea Calvinilor și se putea crede, că ideea unirii va fi părăsită, dar abia hirotonit, Atanasie Anghel, într'un întâiu sinod ținut la 1698 și apoi al doilea an din 1700, propuse unirea ce fu primită fără să se mai aștepte ceva și proclamată într'un act iscălit în numele a 1582 preoți și aproape 200.000 de credincioși. Reacția a fost foarte puternică nu numai în Transilvania din pricina intrigilor politice, ci și în principate, unde spaima de întinderea mișcării de unire stârni pe înfocatul patriarh al Ierusalimului, Dositei, plecat de bunăvoie din scaunul său după înfrângerea avută în încercarea sa de a izgoni pe Franciscani din bisericile Locurilor Sfinte. El, care înțelesese puterea de atracție a catolicismului, străbătu în Transilvania predicând și pare că nu e prea cutezător lucru să presupunem că teama de viitorul bisericii sale în această provincie a fost care l-a îndemnat să tipărească din 1692 până în 1705 la Iași și Râmnicul-Vâlcei, cea mai faimoasă culegere de lucrări anti-papiste izvodite de biserică constantinopolitană, sub titlurile eufemiste: Tomul înțelegerii (Tomos Katalloges); Tomul dragostei (Tomos gapes) Tomul bucuriei (Tomos charas), — volume ce cuprind cu totul altceva decât s'ar părea din pa șnicile lor titluri, precum tâlcuește însuși Dositei titlul cărții din urmă: „carte de bucurie ce simte orice ortodox bun văzând că ajunge puțintică învățătură pentru a combate definitiv absurditatea inovațiilor latine“.

Blajul, mica Romă

Dar cu toată împotrivirea condusă de ierarhii greci din principate, de episcopii sârbi și de magnații unguri, unirea înainta încât recenzământul din 1750 dădea pentru întreaga Transil-

vanie 543.657 de Români uniți cu 1704 de biserici, față de 25.065 de neuniți cu 14 biserici. E adevărat că în inevitabilele discuții dintre istoricii celor două confesiuni, s'a discutat dacă toți românii din Ardeal sau numai o parte a lor au primit credința catolică, dar, pe cât știu eu, cifrele de mai sus n'au fost nici când tăgăduite și ele primesc de altă parte o minunată întărire prin faptul că credincioșii catolici s'au numit „cei vechi“, ca adevărații păstrători ai tradiției, pe când minoritatea neunită se numia „cei noi“.

Asta nu va să însemne că Români unii o duceau bine: cu toată cărmuirea austriacă, adevărații stăpâni ai Transilvaniei erau Calvinii, iar Viena nu putea interveni în treburile mărunte, unde calvinii aveau totuși simpatii și oameni. Astfel fu prigonit episcopul Inochentie Micu Klein, silit în 1751 să plece din scaun, ceea ce pricinui mișcări populare; de asemenea al doilea urmaș al său Grigorie Maior în 1782. Cu toate acestea încetul cu încetul se desăvârși organizarea noii biserici unite. Părăsind Alba-Iulia, unde rezida un episcop latin, reședința românească fu mutată în 1737 la Blaj, sătuc destul de mic și sărac, unde o mică moșioară dăruită de Stat îngădui desvoltarea operelor indispensabile unei eparhii. Blajul fu numit mica Romă; acest nobil titlu dat de Români catolici orașelului, unde până astăzi se află centrul vieții lor culturale, arată cât de bine și-au dat și își dau seama că tot progresul lor e datorit unirii lor cu Roma.

În adevăr uniții, scăpați din cătușele Constantinopolului, nu aveau nici un motiv pentru a păstra slavona ca limbă bisericească și în curând limba românească se întrebuițe în biserici ca și în școli când în 1754 episcopul Petru Pavel Aron deschise vestitele școli din Blaj. În câțiva ani se întemeiază deosebitele trepte ale unui învățământ din care seminarul teologic reprezenta pe cel superior. Timp de aproape un veac, școlile din Blaj erau

unicul centru de studii în adevăr românesc, în care se formă și se dezvoltă nu numai literatura ci și conștiința națională. Încă între cei dintâi profesori unii publicară lucrări teologice renumite, și în Blaj se tipări broșura despre cele patru puncte de competență discutate între Foșieni și catolici, a cărei traducere latinească, *Flosculus veritatis* fu găsită vrednică să fie retipărită de cardinalul Giovanni Battista Pitra, acest cunoscător al lucrărilor bizantine.

Renașterea culturală

Nu vreau să mă opresc citând nume, dar e bine să amintim că au fost dascăli ai Blajului cei ce s'au învrednicit să fie numiți triumvirii renașterii culturale române, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Celui dintâiu dintre acești autori se datorește o traducere a Vechiului Testament, care, retipărită de mai multe ori cu mici variante, alcătuește încă textul primit (textus receptus) de toți Români, catolici sau nu. Despre al doilea voiu spune numai că a fost mult ajutat în cercetările sale istorice de luminatul Mecena care fu secretarul S. Congregației de *Propaganda Fide*, apoi Cardinal, Ștefan Borgia. Tustrei, în timpuri așa de grele — au fost dascăli în anii 1780—1825 — avură meritul de a cultiva aproape toate științele, așa încât lucrările lor deteră Românilor mijloacele trebuincioase pt. cultură în propria lor limbă și-i îndrumară spre cultura apuseană. Vecini cu o Rusie puternică ce era, o însemnată forță de atragere pentru toate popoarele creștine supuse stăpânirii turcești, înșiși Români din Moldova și Muntenia primiră dela frații lor din Transilvania prin acest mijloc un mare ajutor în păstrarea neamului lor și scăpară de fatala absorbire.

Intr'aceea, organizarea Bisericii catolice de rit românesc înainta din nou: în 1777, Pius VI primia o cerere a împărătesei Maria Teresia înființând

eparhia de Oradea Mare, care după câțiva ani primi dela Iosif II ca zestre o parte din moșia bogatei episcopii latine din aceeași cetate, ceea ce poate că nu folosi mult bunei înțelegeri dintre cele două biserici. Așa fu că abia în 1828 al treilea episcop de Oradea, Samuil Vulcan, izbuti să înființeze în orașelul Beiuș, un alt centru școlar, menit să se desvolte ca și Blajul. Marele chiriarh în hrisovul de întemeiere al liceului ce și astăzi îi poartă numele, reluă ideea propusă de Corneli, directorul școlii normale din Oradea, în 1806, de a scrie limba română cu litere latine, nu cu slove chirilice, slove care în principate nu fură părăsite decât după 1860.

Situația actuală

Anul 1848, în împărăția Austriei, ca în aproape toate țările Europei, fu însemnat de mișcări populare ce năzuiau să dobândească mai multă libertate politică. Și Români, adunați pe câmpia libertății la Blaj, își arătară dorințele lor și nu fără urmare, căci în anii următori sub un guvern curat austriac se bucurară de unele măsuri prielnice. Una din acestea fu înființarea în 1853 a unei provincii bisericesti cu reședința la Blaj pentru un mitropolit împodobit cu istoricul titlu de Alba-Iulia și Făgăraș și cu trei episcopii sufragane la Oradea-Mare, Gherla, și Lugoj. Așa rămaseră eparhiile unite până în 5 Iunie 1930, când se înființă pentru Maramureș și întreg ținutul marginas cu Cehoslovacia și Polonia, eparhia de Baia-Mare.

Astăzi, pentru aproape 1.700.000 de Români uniți sunt în România cinci eparhii: mitropolia de Blaj are sub ascultarea ei și 23 de parohii așezate în vechiul regat și patru sufragane la Oradea-Mare, Cluj-Gherla, Lugoj și Baia-Mare. În fața acestor catolici cari reprezintă 8 la sută din populația totală și cu excepția a 60.000 de Ruteni, toți sunt Români, se găsesc 13.067.000 de credincioși ai bisericii

autocefale, 1 milion 200.000 de catolici de rit latin și aproape 1.100.000 de protestanți împărțiți în Luterani, Calvinii și Unitarieni. Dar trebuie să notăm că latinii și protestanții aproape toți aparțin minorităților etnice, Maghiari, Maghiarizați, Sași și Nemți din diferite părți ale Germaniei, mai cu seamă din Suabia.

În România nu sunt școli primare afară de cele de stat, — și catolicii au pierdut cu noua lege un număr mare de școli ce aveau la sate — dar învățătorii pregătiți în școlile normale din Blaj, Oradea-Mare și Gherla, precum și dascălițele pregătite la Blaj și Gherla, intră cu drepturi depline în învățământul Statului. Sunt apoi așezăminte de învățământ secundar pentru cele două sexe la Blaj și Beiuș, academii teologice la Blaj, Oradea și Cluj. Pentru a ne da seama de însemnătatea acestor școli va ajunge să scoatem câteva cifre dintr'un studiu mai nou al canonicului Georgescu: în liceul de băieți din Blaj au învățat 45.462 de elevi din 1754 până în 1923 și 22.732 de elevi în cel din Beiuș timp de o sută de ani; în școala normală de băieți din Blaj timp de șasezeci de ani se pregătiră 6.857 de învățători și 3.689 la Oradea în aproape 150 de ani. În anii 1807—1936 ieșiră 2.063 de preoți din academia teologică din Blaj și 1.151 în cea de Cluj-Gherla în 77 de ani. Din școlile superioare de fete din Blaj în 60 de ani ieșiră 9.170 de eleve.

Punctul slab al bisericii catolice românești e lipsa ordinilor călugărești, lipsă ce se simte cu atât mai mult cu cât clerul în această țară e însurat. Timp de un veac și mai bine, după desființarea Societății lui Isus, golul fu desăvârșit. Astăzi a reînviat ordinul S. Vasile, animat de Ruteni; Franciscanii conventuali din părțile lașilor Moldovei și Părinții Iezuiți au înființat ramuri de rit răsăritean, precum și Asumpționistii cari se îndeletnicesc cu unele opere ce făgăduesc mult. În sfârșit s'a întemeiat o congregație de

femei cu centrul la Blaj ce numără 200 de membre și conduce școli de o îndrumare cu totul modernă; o modestă casă a sursurilor contemplative e pe punctul de a începe viața călugărească. E bine să adăogăm că Românii uniți trimit un însemnat număr din fiii lor în institutele conduse de congregațiile latine ale Fraților școlilor creștine la București, ale Surorilor Notre-Dame de Sion la București, Iași, Galați și Oradea.

Perspective

Din cele expuse urmează că Românii uniți până acum au făcut mult, dar încă și mai mult au să facă: trebuie să înființeze alte școli, să zidească multe biserici, fiindcă în multe părți nu sunt decât biete bisericuțe de lemn, foarte mici și absolut nepotrivite nevoilor populației; trebuie să intensifice Acțiunea Catolică și să desvolte operele specializate, ca de pildă asistența studenților universitari, operă de mare însemnătate într'o țară unde știința e atât de prețuită. Toate vor fi, dacă clerul, reținându-se scrupulos dela orice acțiune politică, cu o conștiință tot mai vie a răspunderilor sale, se va dedica cu totul muncii apostolice; și, pentru a atinge acest scop, Sfântul Părinte care cărmuește cu atâta demnitate Biserica, a întemeiat și înzestrat Seminarul românesc din Roma, căruia Guvernul național cu o clară viziune a situației mai nou i-a făcut o însemnată danie.

Guvernul românesc, deși legat în chip special de biserica autocefală, n'are să se teamă că Românii uniți vor fi cetățeni slabi, pentru că cei mai buni apostoli ai catolicismului au fost în acelaș timp și cei mai de seamă propovăduitori ai ideii naționale. De aceea se poate nădăjdui un spor tot mai mare pentru o biserică, față de care M. Sa Regele Carol II, participând la 6 Octombrie 1934 la consacrarea catedralei din Lugoj, îi făgădui ocrotire în cuvinte inspirate de cea

mai aleasă sinceritate ostășeasă: „Eu sunt născut și crescut ortodox, dar sunt Suveranul unei țări în care sălășluiesc și cetățeni de alte confesiuni. Sunt hotărât — și toți pot conta pe spri-

jinul meu — să protejesc cu aceeași credință și aceeași dragoste pe toți acei cari vor fi cinstiți credincioși ai Bisericii lor“.

Nr. 3922/1938.

Preagrațioase răspunsuri Regale.

Cu ocazia Sfințelor Sărbători ale Invierii Mântuitorului nostru Isus Hristos am tălmăcit Majestății Sale Regelui Carol II, urarea, ca Hristos Domnul înviat din morți, să reverse belșugul luminei darurilor Sale cerești peste Majestatea Sa, binecuvântând îndrumarea regală a neamului spre o viață nouă de lumină și mărire.

Majestatea Sa a binevoit a ne răspunde cu următoarea telegramă:

*P. S. S. Episcopul Hossu
Cluj.*

București. Palat Regal

„Adevărat a înviat. Mulțumesc Prea Sfinției Tale pentru bunele urări“.

CAROL REGE.

Nr. 3702.

Altarul Catedralei „Schimbarea la Față“.

Sfântul Părinte Papa Pius XI, la cererea noastră, s'a îndurat prea grațios să declare altarul bisericii noastre Catedrale „Schimbarea la Față“, prin adresa Sfintei Penitențerii Apostolice Nr. 2166—1938, din 22 Aprilie 1939, de:

Altar privilegiat cotidian

conferindu-i toate favorurile spirituale, proprii altarelor privilegiate, pentru sufletele repausaților, pentru cari, oricare preot ar oferi sfânta slujbă la acest altar.

În urmare lăsăm Veneraților în Hristos Frați, ca în viitor să celebreze cât mai des slujba euharistică la acest altar, pentru a putea aplica celor repausați favorurile spirituale acordate.

Cluj, la 13 Mai 1938.

Nr. 3887

Noua Constituție.

Se pune în vedere tuturor oficiilor parohiale, că textul noii Constituții dat spre tipărire exclusiv Ligii Culturale, se poate procura pentru bibliotecile parohiale cu prețul de 10 lei exemplarul.

Din vânzarea acestei broșuri se va crea la Ligă „Fondul Regele Carol II-lea“, cu destinația exclusivă de a se ajuta elementul românesc în viața economică.

Din șed. cons. 5 Mai 1938.

Nr. 3427.

Prea Veneratului Cler Diecezan.

În urma tot mai deselor reclamațiuni privitoare la lipsa de exactitate a unor Frați din Prea Veneratul Cler diecezan în corespondența oficială cu Mult Onoratele oficii protopopești, lăsăm ca în viitor să se răspundă cu cea mai mare promptitudine recerșurilor oficiale.

În cazul, că acest apel părintesc al nostru nu va obține cuvenita îndreptare, cu cea mai mare durere vom fi constrânși să aplicăm în viitor nu numai sancțiuni morale ci și sancțiuni bănești.

Cluj, la 5 Mai 1938.

Nr. 3774.

Exercițiu de apărare pasivă în ziua de 8 Iunie.

În ziua de 8 Iunie, străjerii vor organiza și un exercițiu de apărare pasivă. Lăsăm Veneratului Cler să dea tot concursul, instruind pe credincioși să observe îndrumările ce se vor da cu acel prilej.

Cluj, la 11 Mai 1938.

Nr. 3863.

Publicațiile din reviste și ziare se fac prin agenția Rador.

Se aduce la cunoștința Veneratului Cler următoarea dispoziție a Ministerului de Finanțe:

„In conformitate cu dispozițiunile jurnalului Consiliului de Miniștri cu Nr. 1709/1930, toate publicațiunile de orice natură destinate a fi înserate în ziare și reviste, urmează să fie făcute prin Societatea Orient — Radio — R. A. D. O. R.

Pentru a înlătura varietatea tariferelor și exagerarea prețurilor, Comisiunea permanentă pentru realizări de economii în ședința dela 30 Martie a. c., a stabilit pentru publicațiunile prevăzute expres de Legea asupra contabilității publice, regulamentul Oficiului Central de Licității și de diferite legi speciale, care se fac în ziare, următoarele sume de categorii de ziare:

Categoria I-a. Ziare de mare tiraj „Universul“, „Curentul“, „Cuvântul“, și „Timpul“, lei 22, linie corp 5.

Categoria II-a. Ziare cu tiraj mijlociu „Agrul“, „Excelsior“, „Neamul Românesc“, „Prezentul“, „Viitorul“, „Porunca Vremii“, „Bunavestire“ și „Ordinea“, lei 15 linia, corp 5.

Categoria III-a. Restul ziarelor cu lei 12 linia, corp 5. Pentru înlăturarea abuzurilor și pentru asigurarea controlului tarifelor menționate, vă rugăm să binevoști a pune în vedere serviciilor Dvs. să facă toate publicațiile egale prin intermediul Societății „R.A.D.O.R.“, conform dispozițiunilor Jurnalului Consiliului Miniștrilor cu Nr. 1709/1930.

Cluj. la 18 Aprilie 1938.

Nr. 3356.

Abonamentele restante la revista „Inima lui Isus“.

Lăsăm Veneraților membrii ai clerului Eparhial, cari au abonat revista „Inima lui Isus“ personal sau pentru parohie, și sunt în restanță cu plata abonamentului, să-l achite fără

amânare la Administrația Revistei în Blaj. Onoratului Ioan Belu.

Vor achita și aceia cari au primit revista și n'au retrimis-o.

Din șed. cons. 5 Mai 1938.

Nr. 3629.

O lucrare a Reverendisimului Dr. Ioan Georgescu, canonic, Oradea.

Recomandăm Veneratului Cler lucrările scrise în românește și franțuzește a Reverendisimului Dr. Ioan Georgescu, canonic în Oradea, despre presa periodică în România, scrisă din prilejul expoziției presei catolice făcută la Roma. În ea sunt tratate speciale asupra presei catolice în România. Prețul 60 lei, 220 și 184 pagini. Se poate comanda la Oradea, Parcul Ștefan cel Mare Nr. 8.

Din șed. cons. 5 Mai 1938.

Nr. 3402.

Colectă pentru Bisericile noastre din Vechiul Regat.

Prin aceasta lăsăm ca în Dumineca înainte de Sf. Rusalii să se facă în toate bisericile diecezei noastre colectă pentru ajutorarea noilor parohii române unite înființate în Vechiul Regat.

Recomandăm Veneraților în Hristos Frați, ca să îndemne credincioșii, cu toată căldura sufletească, la o contribuție cât mai mare, fiind vorba de ajutorarea bisericilor atât de lipsite din Vechiul Regat, cărora aparțin azi credincioși din toate eparhiile provinciei Mitropolitane.

Suma rezultată se va trimite direct Veneratei Administrații Capitulare din Cluj, cu referire la acest ordin, raportându-se Mult Onoratorilor oficii protopopești despre cele săvârșite, cari la rândul lor ne vor înainta o expunere despre colecta săvârșită pe teritoriul fiecărui tract protopopesesc.

Din șed. cons. 5 Mai 1938.

Nr. 3428.

Parohii vacante în America.

Incunoștiințăm Veneratul Cler, că în America se găsesc mai multe posturi de preoți vacante, ca Dearborn, Canton Ohio și altele.

Condiția pentru a putea fi numit e ca preotul dornic să ocupe unul din

posturile vacante să fie sau celib sau văduv.

Reflectanții să-și formuleze cererea pentru ca să o putem înainta Excelexenței Sale Părintelui Mitropolit.

Cluj, la 14 Mai 1938.

Nr. 3933—1938.

Episcop Dr. Iuliu Hossu.

PARTEA NEOFICIALA.**Din apostolatul I. P. S. Sale Iuliu**

I. P. S. Sa înconjurat de dragostea credincioșilor din Cluj-Mănăștur.

Păr. protopop Petru Domșa din Cluj-Mănăștur, ne spune o sumedenie de legende în legătură cu biserica Calvaria din Mănăștur, edificată probabil la anul 1064. Este deci cea mai veche biserică din Cluj, mai veche chiar și încă cu câteva veacuri, decât biserica „Matia“ din Piața Unirii.

Această monumentală biserică, situată pe ridicături semiartificiale, a fost pe vremuri împrejmuită de locuințele călugărilor Benedictini, apoi de călugăriii Iezuiți, până în veacul al XVII-lea când au fost expulzați.

Pe lângă această biserică în care s'a cununat pe vremuri fostul rege al Ungariei Sigismund a existat și cea mai veche, și totodată cea dintâi școală din Cluj, condusă de călugări. Legenda susține că două tunele ar lega această biserică cu biserica Matia din piața Unirii și cu pădurea popilor de circa 4 km. depărtare spre vest de Mănăștur.

Răstignirea executată în mărime naturală și aflătoare pe un dâmb din curtea bisericeii, a fost până nu de mult, punctul atractiv al masselor de credincioși din Cluj, cari fără deosebire de confesiune, veneau aici în pelerinaj. Se spune, că aici s'au întâm-

plat și vindecări miraculoase.

Mai multe decenii rămânând pustie această biserică, în războiul mondial s'a adăpostit în ea și armată. Vremea i-a deteriorat apoi ferestrele și chiar pereții fiind într'o stare disperată în anul 1924, când a luat-o cu chirie Mitropolia rom. uunită din Blaj, pentru a oferi loc de închinare credincioșilor din Mănăștur.

Grație hărniciei păr. *Petru Domșa* actualul paroh — biserica „Calvaria“ este astăzi frumos restaurată, luminată electric și împodobită ca o adevărată mireasă a lui Hristos. Dela biserică până la Răstignire, drumul este îngărdit cu 14 monumente de piatră, reprezentând cele 14 stațiuni ale Crucii spre Golgota.

Credincioșii, iubitori de biserică și cu mult spirit de jertfă pentru Casa Domnului, sunt mândri și fericiți că preaiubitul lor părinte, I. P. S. Sa Episcopul Iuliu îi cercetează în fiecare an pentru a le sluji liturghie arhierască și a le propovădui cuvântul Evangheliei, întărindu-i în dreapta credință.

Anul acesta I. P. S. Sa i-a cercetat a 2-a zi de Paști însoțit de păr. canonic *Dr. G. Vidican* și profesorii *Dr. E. Lemeny* și *Silviu Popa*, primit de credincioși cu nemărginită înșuflețire și dragoste filială. În cadrele

liturghiei I. P. S. Sa a rostit o *puternică cuvântare cu caracter general, atingând toate necesitățile sufletești și sbicuiind cu argumentele Sf. Pavel rățăcirile pocăiților*. I. P. S. Sa în admirația mulțimilor prezente, cari vărsau lacrimi de bucurie, a administrat botezul unui prunc de 9 ani, fiul unei familii revenite dela pocăiți.

Este greu, a aprecia și arăta efectele binefăcătoare și reconfortante ale acestor vizite arhieresti, cu ceremoniile admirate și predicile sorbite cuvânt de cuvânt cu dragoste și pioasă recunoștință, de bunii credincioși.

După slujbă, în ușa bisericii, dna preoteasă Letiția Domșa oferind o frumoasă vază cu flori în numele R. M., corul tineretului din loc condus cu multă pricepere de inimosul d. inv. Macavei, care a dat foarte frumos răspunsurile la liturghie, întonează „Intru mulți ani“, iar poporul înconjurând cu dragoste filială pe părintele iubit, îi cerșește binecuvântarea. I. P. S. Sa împărțește copiilor — cari îl asealtează pentru a-i săruta mâna — iconițe sfinte.

După un dejun familiar la familia ospitalieră a păr. Domșa, cu sufletul copleșit de cele mai alese și dulci mângăeri, I. P. S. Sa se reîntoarce la reședință.

I. P. S. Sa între copilașii cartierului Iris

I. P. Sa *Episcopul Iuliu Hossu*, a oficiat în Dumineca Tomii cu mare solemnitate liturghia arhierască în cartierul Iris, unde în fața falnicei porți triumfale dela Biserică, a fost așteptat și primit cu nemărginită dragoste și însuflețire de către toată suflarea acestui cartier de muncitori.

În cadrele liturghiei IPSS. a rostit o impresionantă cuvântare despre „**Creștința adevărată**“, exprimându-și satisfacția de a fi găsit pe credincioșii de aici, statornici în această credință, moștenită dela părinții lor.

IPSS. se îndreaptă apoi către micii copilași, — elevii școlii primare — cari înconjurați de părinții lor în ex-

taz de fericire, fetițele împodobite cu voal de mireasă, iar băieții în haina albă a nevinovăției, așteaptă cuprinși de cele mai dulci și sfinte emoții, cea dintâi a lor împreunare cu Hristos, cea dintâi cuminecare, adresându-le cuvinte pline de părintească dragoste și duioșie, spunându-le între altele: „*Ziua de azi, este zi de mare sărbătoare pentru sufletele voastre plâpânde. Sărbătoare aci și sărbătoare în ceruri. Același Hristos, care a chemat pruncii la sine pentru a-i îmbrățișa, binecuvântându-i. Vă intră azi în sufletele voastre, pentru a le sfinți. Păstrați cu scumpătate amintirea acestei zile, luminându-vă cărarea vieții, cu lumina cerească primită astăzi.*

După liturghie, IPSS. însoțit de Mons. dr. Emil Iuga și prof. dr. E. Lemeny și Silviu Popa a trecut la casa parohială, unde, prin bunăvoința surorilor Sf. Tereza, micii copilași au primit un gustos dejun. IPSS. le-a adresat și aici cuvinte isvorâte din cea mai caldă și iubitoare inimă de Părinte, lăsând în suflete bogate și nerșterse mângăeri cerești.

I. P. S. Sa dă cea dintâi împărteșanie elevilor dela școlile primare din Cluj.

Credincios obiceiului introdus cu mai mulți ani în urmă, IPSS. Episcopul Iuliu Hossu, în cadrele liturghiei arhieresti ce a oficiat în Dumineca Mironosițelor în catedrala „Schimbarea la Față“, a dat cea dintâi împărteșanie celor câteva sute de elevi și eleve a școlilor elementare din Cluj. Serbare solemnă și cu momente de mari emoții. Nu au lipsit lacrimile de bucurie din ochii asistenței, în special a părinților, cari, cu nespusă bucurie își conduceau odraslele scumpe la păharul, din care preabunul Părinte, ofereea sufletelor plâpânde, pe însuși dumnezeescul Mântuitor.

Solemnul act, a fost precedat de preaduiosul și părintescul cuvânt adresat de către I. P. S. S. copilașilor, spunându-le între altele: „**Ați venit în**

fața Domnului, pentru al primi în sufletul vostru. Apropiați-vă de El, cu frică, credință și iubire, pentru că darul este mare ca însuși Dumnezeu pe care-l primiți și în fața căruia se închină cu smerenie Ingerii și Arhanghelii. Cu credință și dragoste să vă apropiați de Taina, care cuprinde pe însuși Mântuitorul, care din iubire față de noi, a rămas cu noi, pentru a ne împărtăși și a ne da viață.

Dragi copilași! Apropiați-vă cu iubire de Acela care v-a iubit pe voi mai presus de toate, numindu-vă frați mai mici ai Săi și luându-vă în brațele Sale dumnezeiești v-a binecuvântat.

Intru pomenirea acestei sfinte împreunări și îmbrățișeri cu Domnul veți primi dela mine cu binecuvântare arhierască, o iconiță pe care împreună cu amintirea acestui mare act, cel mai momentuos din viața voastră, să o păstrați cu sfîntenie. Ea să fie călăuza scumpă a pașilor voștri, pe cărarea luminoasă a creștinismului, până la sfârșitul vieții voastre.

Fiiți recunoscători către Domnul, care v'a împărtășit de acest mare și neprețuit dar și în acelaș timp rugați-l fierbinte, pentru miile și chiar milioanele de prunci, cari sunt oprîți de a se apropia de El, cum sunt pruncii din Rusia, Mexic și însângerata Spanie.

Așa cum stați acum, aproape de ușa lui Hristos, siliți-vă să-l aveți totdeauna aproape de voi, păstrându-i iubirea, care vă va deschide la timpul său, ușile împărăției cerului. Maica Domnului, să vă fie ocrotitoare și să vă îndrepte cu poruncile Fiului său, pe cărările adevărului, ca să puteți ajunge la viața veșnică.

Atât amintirea acestei zile, plină de bucurii și ceresc dar, cât și sentimentul de iubire și recunoștință pentru adevăratul părinte al copiilor IPSS. Iuliu Hossu, vor rămâne neșterse în sufletele sutelor de copilași.

(si. p.)

Aviz.

Se aduce la cunoștința veneraților Frați, că prin cumpărarea tipografiei „Todoran” din Gherla, Eparhia noastră a ajuns stăpână pe o tipografie, provăzută cu un bogat depozit de litere din toate caracterele și cu cele mai moderne mașinării, fiind astfel noua:

„TIPOGRAFIE DIECEZANĂ”

în plăcută situație, de a putea executa urgent și cu promptitudine orice lucrare de artă grafică: imprimare de cărți reviste, tipărituri, afișe, anunțuri de logodnă și cununie, bilete de vizită, necroloage etc.

Tipografia mai dispune și de o „Compactorie” provăzută și ea cu toate mașinăriile necesare, executând dela cele mai simple, până la cele mai luxoase lucrări de compactorie, pe lângă cele mai convenabile prețuri.

Venerații Frați, sunt rugați stăruitor, a sprijini aceste instituții diecezene prin prețioasele lor comande, cari sunt a se adresa la „Librăria Diecezană” din Str. Dima 1 — carea încă este sub reorganizare pe baze moderne — ori în localul Tipografiei, Reg. Maria 10, precum și prin recomandarea lor, în cercul credincioșilor și cunoscuților.

O ceem aceasta cu atât mai vărtos, că considerăm de o datorie a conștiinței, sprijinirea instituțiilor proprii.

Direcțiunea.